

DE EXCURSIES VAN 1996

Peter-Jan Keizer¹ en Aad Termorshuizen²

¹Kruisweg 23, 3513 CS Utrecht

²Vakgroep Fytopathologie, Landbouwniversiteit Wageningen, Postbus 8025, 6700 EE Wageningen

A summary of the 1996 excursions organised by the Dutch Mycological Society is presented.

Overzicht

Het jaar 1996 wordt gekarakteriseerd door droogte en temperaturen die weinig afwijken van het gemiddelde (figuur 1). We zien dat de algemene stelregel dat veel neerslag in de maanden voorafgaand aan de productie van paddestoelen noodzakelijk is, ditmaal werd gelogenstraft. Terwijl de herfst van 1996 in mycologisch opzicht behoorlijk goed genoemd mag worden ging hieraan vooraf een uitzonderlijk lange periode van grote droogte, die inzette vanaf oktober 1995 en die voortduurde tot augustus 1996 (figuur 2). De bange voorvoelens van menig mycoloog kwamen gelukkig niet uit omdat het, juist op tijd, in augustus goed begon te regenen, en dit herhaalde zich in november. Hierbij waren de temperaturen gedurende de herfst normaal. Daarentegen hebben de voorjaarspaddestoelen in hoge mate geleden van de droogteperiode.

Kathager beemden, 13 april, excursieleider P. Kelderman: aantal soorten: 28 / aantal deelnemers: 13

Het gebied Kathager beemden bestaat uit een kalkrijk en een tamelijk kalkarm deel met vochtig bos. Daar in de buurt ligt ook een orchideeëngraslandje. Op de dag van de excursie was het mooi maar koud weer en het terrein was ook droger dan normaal. Niettemin werden, zoals dat in het voorjaar betaamt, veel soorten ascomyceten gevonden, zoals o.a. *Helvella queletii* (Grote schotelkluiwzwam), *Belonopsis hydrophila*, (Oevertviltmollisia), *Mollisia benesuada* en *Unguicularia millipunctata* (Zwermwaterveldkeltje). Ook de veel in het voorjaar verschijnende *Polyporus tuberaster* (Franjeporiezwam) werd gevonden.

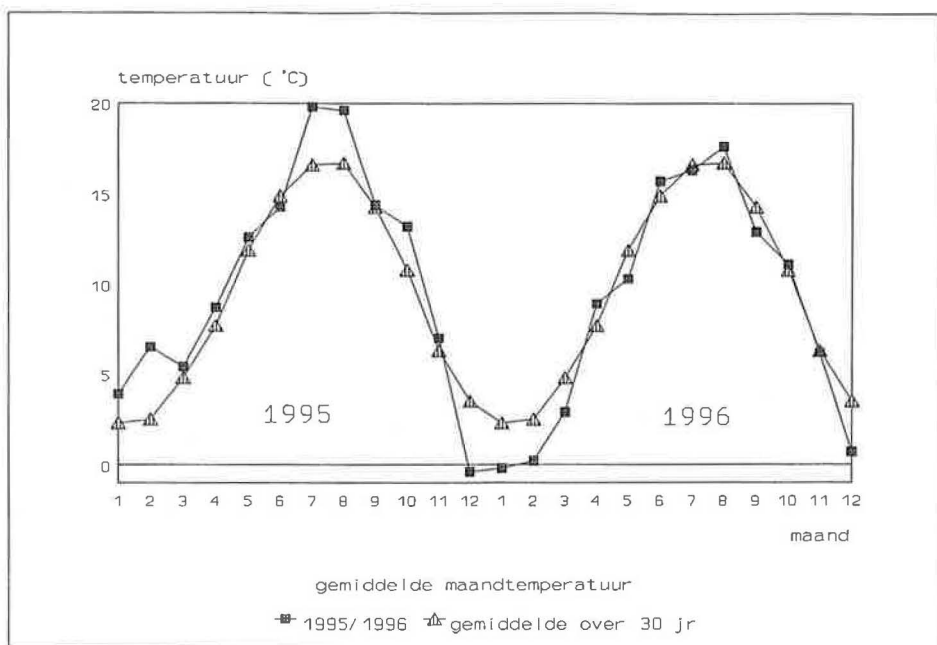
Robbenoordbos, 27 april, excursieleider F.A. van den Bergh: afgelast, te droog

Groenlanden, 4 mei, excursieleider N.J. Dam: afgelast, te droog

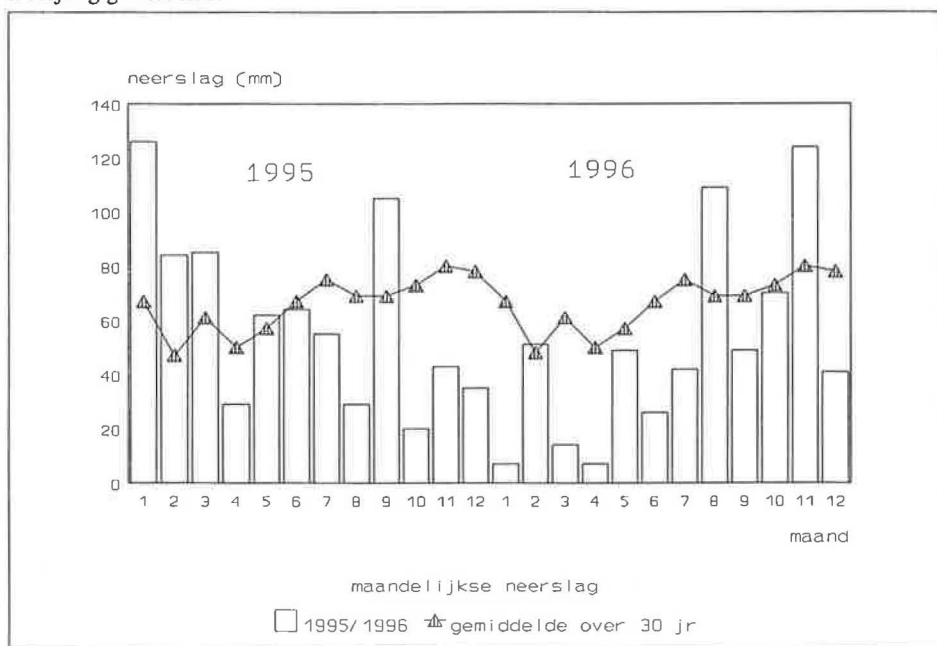
Flevopolder, 11 mei, excursieleider G.C.N. van Zanen: afgelast, te droog

St.-Jansteen, 18 mei, waterwingebied en Clinge, "Hoge Geest", excursieleider W.D.J. Kuijs: aantal soorten: 95 / Aantal deelnemers: 24, waarvan 18 Vlaamse mycologen

Deze excursie werd gehouden in samenwerking met de Vlaamse mycologen. Het gebied bevindt zich plantengeografisch in het Vlaamse district. Dat is een in Nederland klein gebied dat aansluit bij de in Vlaanderen veel uitgestrekte zandgronden van pleistocene ouderdom.

Figuur 1. Gemiddelde maandelijkse temperatuur (°C) in Nederland in 1995 en 1996 en het meerjarig gemiddelde.

Figuur 2. Gemiddelde maandelijkse neerslag (mm) in Nederland in 1995 en 1996 en het meerjarig gemiddelde.

Op de lijst staan vele 'moeilijke' kleine schimmeltjes op bladeren en stengels. Daaruit blijkt wel dat de Vlamingen ons heel wat te leren hebben op dit gebied en het verklaart het hoge aantal soorten voor een voorjaarsexcursie. Gevonden werden de volgende bijzondere soorten: in het eerste gebied *Cistella acuum* (Dennerijkelkje), *Dacrymyces capitatus* (Gesteelde druppelzwam), *Myxarium grilletii* (Grijze suikertrilzwam) en in het tweede gebied *Entoloma clypeatum* (Harde voorjaarssatijnzwam), *Exidiopsis effusa* (Rozeblauwig waskorstje) en *Scopuloides hydroides*.

Lauwersmeer, 2 juni, excursieleider H. Sieben: niet ontvangen

Opspuitterrein Amsterdam, 15 juni, excursieleider R. Chrispijn: afgelast, te droog

Excursiegebied: De Brand, 22 juni, excursieleider G.W. de Cock: afgelast, te droog

Amsterdamse Waterleidingduinen, 29 juni, excursieleider M.M. Nauta: aantal soorten: 51 / aantal deelnemers: 13

Bijzonderheden: Een excursie in de duinen staat altijd borg voor een heel aantal leuke vondsten. Zo ook bij deze excursie waar twee kilometerhokken met begraasde en niet begraasde terreindelen bezocht zijn. De gasteromyceten waren goed vertegenwoordigd met drie soorten aardsterren, *Myriostoma coliforme* (Peperbus) en *Bovista aestivalis* (Melige bovist). Voorts werden vier soorten *Polyporus* gevonden, waaronder de bijzondere *P. arcularius* (Grootporiehoutzwam).

De Put en Zegerplas, 6 juli, excursieleiders M.E. Noordeloos en C.B. Uljé: aantal soorten: ±50 / aantal deelnemers: 17

Deze excursie, waarbij extra aandacht zou worden geschonken aan roesten onder leiding van Pieter de Jong werd vooral gekenmerkt door een goede sfeer en af en toe een bui. De oogst aan roesten en paddestoelen was magertjes. Vermeldenswaard is het grote aantal leemhoeden, zoals *Agrocybe praecox* (Vroege leemhoed), *A. pediades* (Grasleemhoed), *A. putaminum* (Fluweelleemhoed) en *A. dura* (Barstende leemhoed). In het westen van Nederland waren leemhoeden in het voorjaar van 1996 bijzonder talrijk, en kreeg je een goede indruk van de variatie.

Blauwe Kamer bij Rhenen, 13 juli, excursieleider G.M. Jansen: aantal soorten: 51 / aantal deelnemers: 42

Malse regen gevolgd door een milde zonneschijn heeft waarschijnlijk dit grote aantal deelnemers op de been gebracht. Zou dat een record zijn? De terreinopzichter raakte wat in verwarring door deze massieve mycologeninvasie in het niet zo grote gebied. De Blauwe Kamer is een natuurontwikkelingsgebied, waar jonge en vochtminnende vegetaties zoals wilgenbosjes domineren. Zoals vaak in zulk soort gebieden was het aantal terrestrisch groeiende paddestoelen gering, maar het aantal soorten houtbewoners was zeker de moeite waard. *Agrocybe pusiola* (Dwergleemhoed) is een aardige soort van pionierbegroeiingen. Van de houtbewoners zijn

Datronia mollis (Wijdporiekurkzwam), *Ganoderma lucidum* (Gesteelde lakzwam), *Lentinus tigrinus* (Tijgertaaiplaat) en *Phellinus conchatus* (Bruinzwarte vuurzwam) vermeldenswaard.

Gunterstein, 20 juli, excursieleider G.A. de Vries: afgelast, te droog

Boekweitveentje, 27 juli, excursieleider H. Pras: afgelast, te droog

Kortenhoefse plassen, 3 augustus, excursieleider P.J. Keizer: aantal soorten: 45 / aantal deelnemers: 15

Hoewel de voorafgaande zomerperiode vrij droog geweest was, werd de gok gewaagd om in het moerasgebied naar paddestoelen te zoeken. Het was een prachtige dag, alleen het wandelen was al een genoegen. Het gebied leverde een aantal typische broekbospaddestoelen op, zoals *Hymenochaete tabacina* (Tabakborstelzwam) en *Russula claroflava* (Gele berkerussula). Als bijzonderheden kunnen worden genoemd: *Agrocybe putaminum* (Fluweelleemhoed), *Armillaria ectypa* (Moerashoningzwam) (det. C. Bas) en *Pezizella parilis* (det. F. Ligtenberg).

Huys ten Donck, 10 augustus, excursieleider C.M. den Held-Jager: aantal soorten: 75 / Aantal deelnemers: 12

Bijzonderheden: Dit fraaie kleibos leverde ondanks de nog aanhoudende droogte toch enige echte kleibospaddestoelen op, zoals *Amanita solitaria* (Stekelkopamaniet), *Boletus luridus* (Roodstelige heksenboleet), *B. radicans* (Wortelende boleet), en *Lactarius insulsus* (= *L. zonarius*; Fijngegordelde melkzwam). Een interessante soort die verder nog werd gemeld is *Hymenochaete cinnamomea* (Kaneelkleurige borstelzwam).

Groote Heide, Venlo, 24 augustus, excursieleider S.M.M.P. Verheesen: aantal soorten: 113 / aantal deelnemers: 9

Het terrein dat bezocht werd, wordt gebruikt als stortplaats voor slib dat bij de waterwinning vrijkomt. Daardoor is het een relatief vochtig gebied. In de toekomst zal dit gebruik worden gestopt, zodat het wel droger zal worden met als gevolg het verdwijnen van paddestoelen die gebonden zijn aan een vochtig milieu, zoals *Lactarius obscuratus* (Groene elzenmelkzwam) en *Russula claroflava* (Gele berkenrussula). Als bijzonderheden zijn gevonden: drie soorten *Helvella*, namelijk *H. atra* (Roetkluiwzwam), *H. macropus* (Schotelkluiwzwam) en *H. villosa* (Gladstelige schotelkluiwzwam); verder *Entoloma acidophilum* (Streepsteelheidesatijnzwam), *Lepiota echinacea* (Fijnschubbige parasolzwam) en de zeer sterk achteruitgegane *Leccinum versipelle* (Oranje berkenboleet).

Landgoederen Vollenhove en Oostbroek (U.), 31 augustus, excursieleider L.P. Tolsma: aantal soorten: Vollenhove ± 50 , Oostbroek ± 130 soorten / aantal deelnemers: ± 20 .

Het landgoed Vollenhove ligt nabij De Bilt op droge zandgrond. Er staat gemengd bos en er is een klein heideveldje. Aan de voet van een oude dode eik stond een dichte bundel van *Collybia fusipes* (Spoelvoetcollybia) en op restanten van Pijpestrootje en ander organisch substraat langs een greppel groeide massaal *Peziza succosa* (Gewone melkbekerzwam).

Het landgoed Oostbroek ligt op de overgang van het pleistocene zand naar de rivierklei van de Kromme Rijn. Dit terrein is in eigendom van "Het Utrechts Landschap". Het beheer is erop gericht om de grondwaterstand te verhogen. Vooral de zuidelijke buitenrand van het gebied bevatte nogal wat soorten die als kleibos-fungi kunnen gelden, zoals *Russula insignis* (Verkleurende kamrussula), *R. pseudointegra* (Kleibosrussula), *R. farinipes* (Bleekgele russula), *R. heterophylla* (Vorkplaatrussula), *R. viscida* (Plompe russula), *Lactarius ichoratus* (Rode kleibosrussula), *L. insulsus* (Fijngegordelde melkzwam), *Boletus radicans* (Wortelende boleet). Een bijzondere soort was ook *Trechispora fastidiosa*. Als topper van de dag werd in Oostbroek nog *Terana caerulea* (= *Pulchericium caeruleum*; Blauwe korstzwam) aangetroffen, welke op menige foto werd vereeuwigd.

Recreatiebos Meerwijk, Hoogezand 7 september, excursieleider R. Douwes: aantal soorten: 78 / aantal deelnemers: 9

Het terrein bleek dicht op de schop te zijn gegaan, waarbij veel asfalt is gelegd en veelbelovende schrale bermen (met wasplaten!) verdwenen, verpest of met waanzinnige bloemenmengsels ingezaaid zijn. Desondanks was *Psilocybe squamosa* var. *thrausta* (Geschubde stropharia) een leuke vondst. Verder werd ook nog een grote groeiplaats van Moeraswolfsklauw aangetroffen. Frans Ligtenberg schreef bij zijn brief met nadeterminaties: "In Meerwijk was het aantal myxomyceten verbazend groot. Ik kan me niet herinneren ooit bij een excursie zo veel verschillende soorten aangetroffen te hebben, hoewel een aantal heel gewone soorten nu niet werd aangetroffen". Frans determineerde 13 slijmzwammen.

Recreatiegebied Bussloo, 14 september, excursieleider R. Knol: aantal soorten: 186 / aantal deelnemers: 14

Het gebied bestaat uit een zandwinningsplas waaromheen vrij uitgestrekte, min of meer schrale grasvelden met verspreid geplante bomen en bosperken. Bij "perfect excursieweer" bleken de bossen aan de droge kant, maar de graslanden mycologisch interessant te zijn. Al met al werd een zeer hoog aantal soorten gezien. Bijzonderheden: 5 kluifjeszwammen, waaronder *Helvella ephippium* (Zadelkluifzwam). Verder *Geopora arenicola* (Zandputje), *Inocybe fuscidula* (Sombere vezelkop), *Pholiota flammans* (Goudgele bundelzwam), *Leccinum rufum* (Rosse populierboleet) en *Pulvinula haemastigma* (Klein moskussentje).

Rinsma-state, 21 september, excursieleider S. Greydanus: aantal soorten: 85 / aantal deelnemers: 12

Vanwege de droogte waren de verwachtingen niet hooggespannen, maar Rinsma-state leverde toch nog 85 soorten op. De Rinsma-state heeft een afwisselend biotoop, met ondermeer lanen (Linde, Beuk, Eik), (rommel)bosjes en schrale grasveldjes. Er werden in totaal 10 russula-soorten op naam gebracht, waaronder bij linde de vrij zeldzame *R. chloroides* (Smalplaatrussula). In totaal konden 10 rodelijst-soorten genoteerd worden, waaronder *Cortinarius lividoochraceus* (Rimpelige gordijnzwam), *Lactarius serifluus* (Watermelkzwam) en *Clavulinopsis helveola* (Gele knotszwam).

De Rinsma-pôlle is een pas aangelegd natuurgebied, dat nog bestaat uit een vrij eenvormig rietlandschap met Wilg en Els, doorsneden door schelpenpaden. Hier werden maar weinig soorten aangetroffen, vermoedelijk veroorzaakt door de langdurige droogte. Onder wilgen werd *Hebeloma tomentosum* (Viltige vaalhoed) aangetroffen. Verder wijzen *Hygrocybe conica* (Zwartwordende wasplaat) en *Clavaria subfalcata* (Groezelige knotszwam) erop, dat het gebied interessante vondsten kan opleveren onder meer gunstige omstandigheden.

Op het eind van de excursie werd nog een eikenlaan doorzocht, wat de zeldzame *Helvella latispora* (Witstelige zadelkluifzwam) opleverde. Deze geslaagde Friese excursie werd afgesloten met echte Groninger koek (met dank aan Geert Bosma).

Vredenhof bij Breukelen (U.), 28 september, excursieleider G.J. Immerzeel: aantal soorten: 146 / aantal deelnemers: ± 15

Bij een temperatuurtje van 17°C en een matige zuidwesten wind werd op een te droge grond toch nog een redelijk aantal soorten gevonden. Bijzonderheden o.a.: *Boletus impolitus* (Goudporieboleet), *Bovista limosa* (Kleine bovist), *Cortinarius nemorensis* (Bruine kleibosgordijnzwam), *Inocybe leiocephala* (Gladhoedvezelkop), *I. paludinella* (Valse satijnvezelkop), *Lactarius fluens* (Beukemelkzwam), *Russula raoultii* (Citroengele russula) en vele andere russula's, *Tubaria romagnesianae* (Veldbonsvoetje) en de ascomyceet *Otidea alutacea* (Zeemkleurig hazoor).

St.-Jansteen, waterwingebied en Clinge, "Hoge Geest", 5 oktober, excursieleider W.D.J.

Kuijs: aantal soorten: St.-Jansteen 111, Hoge Geest 127 / aantal deelnemers: onbekend

Dezelfde gebieden als in het voorjaar werden bezocht. Het is erg aardig dat deze voor doorsnee-Nederlanders nogal afgelegen gebieden nu ook grondig bekeken zijn. In het waterwingebied (1 km-hok) werd een vrij groot aantal mycorrhizapaddenstoelen gezien, met als interessante soorten *Amanita gemmata* (Narcisamaniet), *A. phalloides* (Groene knolamaniet), *Cortinarius uliginosus* (Kopperode gordijnzwam) op een vochtig plekje en de bijzondere *Gomphidius glutinosus* (Slijmige spijkerzwam). Op bolsters van Tamme kastanje groeide *Rutstroemia echinophila* (Kastanjestromakelkje). In de Hoge Geest zijn twee kilometerhokken onderzocht, wat 127 soorten opleverde. De soorten *Inocybe adaequata* (Wijnrode vezelkop), *Flagelloscypha minutissima* (Klein zweephaarschijfje) en *Calocera glossoides* zijn vermeldenswaardig. *Hapalopilus rutilans* (Kussenvormige houtzwam) is als enige dit jaar alleen op deze excursie gemeld.

Vechtlanden/Stekkenkamp, 5 oktober, excursieleider M. Veerkamp en Th.W. Kuyper: aantal soorten: 190 / aantal deelnemers: ± 20

In het kader van het mycenaweekend werden in een gevarieerd natuurgebied maar liefst 25 mycenasoorten gevonden, waaronder *Mycena stipitata* (Bundelchloormycena), *M. pterigena* (Varenmycena) en *M. bulbosa* (Biezenmycena). Heel bijzonder was één exemplaar van *Squamanita contortipes* (Glad dikpootje), de tweede vondst voor Nederland.

Leemputten bij Dorst, 19 oktober, excursieleider J. Gelderblom: aantal soorten: 236 / aantal deelnemers: 15

De omstandigheden waren ideaal: goed, dus regenachtig weer vóór de excursie, en goed, dus droog weer tijdens de excursie. Dat was dan ook wel te merken aan het grote aantal gevonden soorten. Van de waargenomen soorten waren er 24 nieuw voor Dorst! Bijzonderheden (met een * zijn die soorten aangegeven die nieuw zijn voor Dorst): *Belonioscypha culmicola** (Gewoon slijmspoorkelkje; een uiterst zeldzame saprotroof van grasstengels die zijn apotheciën gewoonlijk in de lente vormt; was nota bene bij toeval in de verzameldoos beland!), *Cortinarius acutus* (Spitse gordijnzwam), *C. fulvescens**, *Gomphidius roseus* (Roze spijkerzwam; een zeldzame soort die in Dorst elk jaar wel te vinden is), *Inocybe jacobii** (Vals poedersteeltje), *Nidularia deformis* (Eierzakje), *Pseudoomphalina pachyphylla** (Bittere trechterzwam), *Cystolepiota bucknallii* (Violetstelige poederparasol), *Lepiota fuscovinacea* (Purperbruine parasolzwam), *L. grangei* (Groenschubbige parasolzwam), *L. griseovirens** (Grijsgroene parasolzwam), *Rhodotus palmatus* (Zalmzwam; ieder jaar op dezelfde plek), *Russula aquosa** (Waterige russula) en *Tricholoma sulphureum* (Narcisridderzwam). Het aantal soorten zou nog veel groter hebben kunnen zijn, want er is nauwelijks naar korstjes en ascomyceten gekeken.

Landgoed Twickel, 26 oktober, excursieleider W.G. Ligterink: aantal soorten: 167 / aantal deelnemers: 25

Het was een mooie herfstdag waarbij ook zeer genoten werd van het afwisselende landschap. Bijzondere soorten: *Hydnum repandum* (Gele stekelzwam), *Russula grisea* (Duifrussula), *R. drimeia* (Duivelsbroodrussula), *R. solaris* (Zonnerussula), *Tricholoma saponaceum* (Zeepzwam), *T. ustale* (Beukeridderzwam), *Suillus luteus* (Koeieboleet), *Lactarius vellereus* (Schaapje), *Psilocybe marginata* (Zilversteelzwavelkop), *Cortinarius semisanguineus* (Pagemantel), *Gloeophyllum odoratum* (Korianderzwam), *Ramaria stricta* (Rechte koraalzwam), *Inonotus nodulosus* (Beukeweerschijnzwam) en *Peziza echinospora* (Zemelige brandplekbekerzwam).

Maasvlakte, 2 november, excursieleider R. Gorisse: aantal soorten: 126 / aantal deelnemers: 8

De excursie naar de Maasvlakte en Oostvoorne werd bezocht door enthousiastelingen die zich niet hadden laten afschrikken door de barre weersvooruitzichten. In de jonge duinen op het industrieterrein werden karakteristieke soorten gevonden zoals *Agaricus devoniensis* (Zeeduinchampignon), *Hohenbuehelia culmicola* (Helmharpoenzwam), *Marasmius anomalous* (Duintaailing), de zeer zeldzame *Psilocybe pratensis* (Duinkaalkopje) en *Phallus hadriani* (Duinstinkzwam). Bij Oostvoorne stonden zeldzaamheden als *Alnicola geraniolens* (Pelargoniumzompzwam, cf. *A. amarescens*), *Gymnopilus flavus* (Grasvlamhoed), *Tricholoma lascivum* (Vuilwitte ridderzwam) en *Volvariella surrecta* (Parasietbeurszwam). Pas nadat de excursie was beëindigd begon het te regenen.

Visvijverbos, Flevoland, 9 november, excursieleider F.J. Stokman: aantal soorten: 118 / aantal deelnemers: 8

Tien mycenasoorten en verder *Calyprella capula* s.s. (Brandnetelklokje), *Entoloma dysthales* (Vloksteelsatijnzwam) en typische Flevolandsoorten als *Calocybe obscurissima* (Donkere pronkrider) en *Lyophyllum gangraenosum* (Blauwvlekkende rouwridderzwam).

Wekeromse zand, 16 november, excursieleider A.J. Termorshuizen: aantal soorten: 81 / Aantal deelnemers: 13

Nadat het de dagen vóór de excursie al fors gevoren had was het niet vreemd dat verscheidene leden de excursieleider belden om verontrust te vragen of de excursie wel doorging. Natuurlijk ging de excursie door! Na wegborstelen van aangekoekt ijs konden nog heel wat paddestoeltjes benoemd worden. We kwamen al met al toch nog uit op 81 soorten, mede door de niet aflatende activiteiten van Frans Ligtenberg ten behoeve van de mini-macrofungi. Bijzonder was zijn vondst *Pseudohelotium pineti* op dennekegels, die weliswaar volgens Dennis algemeen is, maar toch nog maar eenmaal van Nederland was gemeld. Verder waren bijzonder *Entoloma defibulatum* (Rondsporige heidesatijnzwam) en *Rhodocybe parilis* (Kleine zalmplaat). Een lust voor het oog waren verder *Tricholoma albobrunneum* (Witbruine ridderzwam), *T. equestre* (Gele ridderzwam), *T. portentosum* (Grijze ridderzwam) en *Rhizopogon luteolus* (Okerkleurige vezeltruffel). Doordat de groep een verkeerde uitgang nam kon onvoorbereid een kroeg bezocht worden zodat uiteindelijk niemand last heeft gekregen van bevriezingsverschijnselen.

Zwanenwater, 23 november, excursieleider: F.A. v.d. Bergh: aantal soorten: 108 / aantal deelnemers: 25

Gedurende deze laatste NMV-excursie van het jaar was het, zoals het hoort, erg koud. Om warm te blijven werden 7 kilometerhokken afgesjouwd. Noemenswaardig zijn de zeldzame *Psilocybe liniformans* (Slijmrandkaalkopje), die in de duinen steeds algemener lijkt te worden en *Hohenbuehelia mastrucata* (Bleke harpoenzwam) op Lijsterbes. Verder was het bezoek aan dit gebied met 9 mosklokjes en 12 mycena-soorten (waaronder *Mycena adonis*, de Adonismycena) altijd nog zeer de moeite waard.

*Er schimmelt wat
in 't grazig nat
langs 't weidepad,
met hoedjes
schubbig mat,
met tranen van
het zwarte nat,
waarmee ik nu
gedichtjes klad*

Bernhard de Vries